

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE IR PROFESINIŲ LIGŲ SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO (2003 M. LAPKRIČIO 11 D. REDAKCIJA) 25 STRAIPSNIO 5 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2004 M. KOVO 22 D. NUTARIMU NR. 309 PATVIRTINTŲ NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE IR PROFESINIŲ LIGŲ SOCIALINIO DRAUDIMO IŠMOKŲ NUOSTATŲ 103.5 PUNKTO ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE IR PROFESINIŲ LIGŲ SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO (2003 M. LAPKRIČIO 11 D. REDAKCIJA) 27 STRAIPSNIO 1 DALIAI

2013 m. gruodžio 11 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovui Seimo nariui Edmundui Jonylai,

suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovams Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo ir pensijų departamento Socialinio draudimo skyriaus vedėjui Vaidotui Kalinauskui ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Pašalpų ir nedarbingumo kontrolės skyriaus vedėjai Marijai Paskočiūnienei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos

Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2013 m. gruodžio 3, 5 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 138/2010 pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniams lygiateisiškumo, teisinės valstybės principams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 103.5 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniams lygiateisiškumo, teisinės valstybės principams, Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai (prašymas Nr. 1B-152/2010).

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas apeliacine tvarka nagrinėjo administracinę bylą, kurioje pareiškėjai – dėl nelaimingo atsitikimo darbe mirusiojo tėvai ginčijo atsakovo – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyriaus 2008 m. liepos 17 d. sprendimą, kuriuo mirusiojo sūnui paskirta ir išmokėta vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus (toliau – ir vienkartinė draudimo išmoka). Pareiškėjai – mirusiojo tėvai prašė panaikinti šį sprendimą ir įpareigoti atsakovą skirti ir išmokėti proporcingai jiems tenkančią vienkartinės draudimo išmokos dalį.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyriaus 2008 m. liepos 17 d. sprendimu mirusiojo sūnui buvo paskirta vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus dėl 2008 m. balandžio 10 d. draudiminio įvykio (mirusiojo sūnaus motinos prašymas skirti šią išmoką buvo pateiktas 2008 m. birželio 3 d.). Pareiškėjai – mirusiojo tėvai prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką pateikė 2008 m. gruodžio 15 d., praėjus daugiau nei 3 mėnesiams nuo apdraustojo mirties dienos, t. y. jie praleido Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (toliau – ir Įstatymas) 25 straipsnio 5 dalyje ir Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“ (toliau – ir Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimas Nr. 309) patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų (toliau – ir Nuostatai) 103.5 punkte nustatytą 3 mėnesių kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminą. Pareiškėjams – mirusiojo tėvams minėta išmoka nebuvo skirta.

Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutartimi administracinės bylos

nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalis „Vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus skiriama ne anksčiau kaip praėjus 3 mėnesių kreipimosi terminui nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos. Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipė, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipėsi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos“ neprieštaruja Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniams lygiateisiškumo, teisinės valstybės principams, ar Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtintų Nuostatų 103.5 punktas „Vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus skiriama ne anksčiau kaip praėjus 3 mėnesiams nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos. Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipia, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipiasi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos“ neprieštaruja Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniams lygiateisiškumo, teisinės valstybės principams, Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai.

II

Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

Įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje, suėjus 3 mėnesių terminui, teisė gauti išmoką numatyta ne visiems Įstatymo 27 straipsnio 2 dalyje išvardytiems subjektams (šeimos nariams), o vienam iš jų, t. y. pirmajam padavusiam prašymą skirti ir mokėti išmoką (nors kiti teisę į tokią išmoką turintys asmenys prašymą ją skirti pateikė įstatyme nustatytu terminu). Pagal ginčijamoje Įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą socialinė parama mirtino nelaimingo atsitikimo darbe, pripažinto draudiminiu įvykiu, atveju, suėjus 3 mėnesių terminui, jeigu per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę gauti minėtą socialinę paramą, nepateikė prašymo, yra išmokama tik vienam iš socialinę paramą turinčių teisę gauti asmenų, pirmiau už kitus pateikusiam prašymą skirti tokią paramą suėjus 3 mėnesių terminui, bet nepraleidus 3 metų termino. Toks teisinis reguliavimas reiškia, kad kiti asmenys jos negauna, t. y. tie kiti asmenys teisę gauti šios rūšies socialinę paramą praranda dėl tos aplinkybės, kad ją jau yra gavęs kitas asmuo, kuris, suėjus 3 mėnesių terminui, pirmasis kreipėsi dėl išmokos skyrimo ir mokėjimo.

Valstybė pagal Konstituciją yra įpareigota asmeniui, o jo mirties atveju – jo šeimos nariams, užtikrinti atitinkamos socialinės paramos teikimą, todėl įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį socialinės paramos gavimas būtų siejamas su tuo, kada buvo pateiktas prašymas skirti atitinkamos rūšies socialinę paramą, jeigu dėl to tos pačios kategorijos asmenims kyla skirtingos teisinės pasekmės. Pareiškėjo manymu, toks teisinis reguliavimas prieštaruja Konstitucijos 52 straipsniui.

Teisinis reguliavimas, įtvirtintas Įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje ir Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtintų Nuostatų 103.5 punkte, prieštarauja ir konstituciniam asmenų lygiateisiškumo principui. Pagal Konstitucinio Teismo suformuotą doktriną konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais bei įpareigoja vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai.

Toks teisinis reguliavimas neatitinka ir konstitucinio teisinės valstybės principo. Iš pareiškėjo argumentų matyti, jog jis šio teisinio reguliavimo atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui ginčija tuo aspektu, kad asmuo, turintis teisę į vienkartinę draudimo išmoką ir per 3 mėnesius nepateikęs prašymo, bet pateikęs jį per 3 metų terminą, netenka teisės į tokią išmoką, jeigu jis nėra pirmasis asmuo, pateikęs prašymą praėjus 3 mėnesiams. Pareiškėjo manymu, teisės aktuose nustatyti reikalavimai turi būti grindžiami bendro pobūdžio nuostatomis (teisės normomis ir principais), kurias įmanoma taikyti visiems numatytiems atitinkamų teisinių santykių subjektams.

Pareiškėjas kartu nurodo, jog Nuostatų 103.5 punkte nustatytas teisinis reguliavimas prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui tuo aspektu, kad pažeidžiama iš šio principo kylanti teisės aktų hierarchija. Nuostatų 103.5 punkte nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį vienkartinė draudimo išmoka, jeigu asmuo kreipėsi praėjus 3 mėnesių terminui, tačiau per Įstatyme nustatytą 3 metų terminą, išmokama ne kiekvienam asmeniui, o tik tam, kuris kreipėsi pirmasis, nedera su Įstatymo 27 straipsniu, pagal kurį vienkartinė draudimo išmoka išmokama lygiomis dalimis.

III

1. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovo E. Jonylos rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Šio suinteresuoto asmens atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

Įstatyme nustatytas 3 mėnesių kreipimosi terminas laikytinas tinkamu laikotarpiu informacijai apie įstatymuose nustatytas teises, atsiradusias dėl draudiminio įvykio, gauti, kreiptis dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo ir ją gauti. Tokiu teisiniu reguliavimu užtikrinamas Konstitucijos 52 straipsnyje nustatytos teisės į socialinę paramą įgyvendinimas per įstatyme apibrėžtą protingą laiko tarpą.

Jeigu būtų pripažinta, kad ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijai, turėtų būti nustatyta, kad reikalavimas vienkartinės draudimo išmokos dalį išmokėti šeimos nariams, praleidusiems 3 mėnesių kreipimosi terminą, galėtų būti reiškiamas tam šeimos nariui, kuriam ta išmoka buvo išmokėta, nes išmokėjus įstatyme nustatytą išmoką jos dydis negali būti didinamas.

Priešingu atveju galėtų būti sukurtos prielaidos piktnaudžiauti teise.

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovų V. Kalinausko ir M. Paskočinienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštaruja Konstitucijai, Įstatymo 27 straipsnio 1 daliai. Šių suinteresuoto asmens atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

2.1. Įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje 3 mėnesių kreipimosi terminas nustatytas tam, kad visi šeimos nariai turėtų vienodas galimybes įgyvendinti savo teisę – lygiomis dalimis gauti vienkartinę draudimo išmoką. Šis terminas yra analogiškas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytam paveldėjimo teisės įgyvendinimo terminui. Tai, ar konkretus asmuo minėtą teisę įgyvendins, priklauso nuo jo paties apsisprendimo. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniai skyriai, priimantys sprendimus dėl nelaimingų atsitikimų darbe pripažinimo draudiminiais įvykiais, neturi duomenų apie nukentėjusiojo šeimos narius (kiek jų yra, ar jų iš viso yra), todėl išmoka yra skiriama tam asmeniui (tiems asmenims), kuris (kurie) įgyvendina savo teisę kreiptis į Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinį skyrių su prašymu skirti tokią išmoką.

2.2. 3 mėnesių terminas prašymams skirti vienkartinę draudimo išmoką paduoti yra visiems asmenims vienodas, juo užtikrinama, kad nesikreipiantys asmenys savo neveikimu neužkirstų kelio kitiems šeimos nariams įgyvendinti savo teisę į išmoką. Abejotina, ar būtų socialiai teisingas, nepažeistų teisėtų asmens lūkesčių, užtikrintų teisinį tikrumą ir saugumą kitoks teisinis reglamentavimas – jeigu nebūtų nustatytas kreipimosi terminas arba, atvirkščiai, būtų nustatyta, kad draudimo išmokos nemokamos tol, kol per 3 metus nesikreipia kiti asmenys, turintys teisę į tokią išmoką. Asmuo turi teisę pagrįstai tikėtis, kad Įstatyme nustatytos garantijos, nagrinėjamu atveju – draudimo išmokos, jam bus laiku suteiktos, priešingu atveju būtų pažeistas Konstitucijos 52 straipsnis.

Įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje be jokių išlygų garantuojama, kad mirusiojo šeimos nariai lygiomis dalimis gali gauti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jie laiku kreipiasi dėl šios išmokos skyrimo. Tai visiškai atitinka Konstitucijos 52 straipsnio formuluotės „valstybė laiduoja“, kuria valstybė įpareigojama įstatymais nustatyti pakankamas teisės į socialinį aprūpinimą įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemonės, esmę ir prasmę.

2.3. Minėtos ginčijamos Įstatymo nuostatos perkeltos į Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtintus Nuostatus, kurie yra patvirtinti poįstatyminiu teisės aktu ir nesukuria jokių naujų teisės normų, išplečiančių ar pakeičiančių Įstatymo nuostatas. Įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje ir Nuostatų 103.5 punkte nustatytu teisiniu reguliavimu aiškiai nustatytas teisės į draudimo išmoką įgyvendinimo mechanizmas, taigi juo asmenims yra sudarytos visos sąlygos gauti jiems priklausančią vienkartinės draudimo išmokos dalį.

IV

Rengiant bylą teismiam nagrinėjimui buvo gautas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus Mindaugo Sinkevičiaus raštas, kuriame pateikta informacija su šia konstitucinės justicijos byla susijusiais klausimais.

V

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovas E. Jonyla, suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovai V. Kalinauskas ir M. Paskočinienė iš esmės pakartojo savo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus, atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:**I**

1. Nors pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalis neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniams lygiateisiškumo, teisinės valstybės principams, iš prašymo argumentų matyti, kad prašoma ištirti Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalies atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Nors pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtintų Nuostatų 103.5 punktas neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniams lygiateisiškumo, teisinės valstybės principams, Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai, iš prašymo argumentų matyti, kad prašoma ištirti Nuostatų 103.5 punkto atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai.

3. Taigi šis pareiškėjo prašymas traktuotinas kaip prašymas ištirti Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalies atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Nuostatų 103.5 punkto atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai.

II

1. Seimas 2003 m. lapkričio 11 d. priėmė Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį (su tam tikra išimtimi) 2004 m. sausio 1 d., kurio 1 straipsniu pakeitė Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir jį išdėstė nauja redakcija. Šis įstatymas (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) vėliau buvo ne kartą keičiamas ir (arba)

papildomas.

Įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo paskirtis“ (2008 m. lapkričio 14 d. redakcija) yra nustatyta: „Šis Įstatymas nustato nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo bei profesinių ligų socialinio draudimo (toliau – nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas) santykius, asmenų, kurie draudžiami šios rūšies socialiniu draudimu, kategorijas bei šių asmenų teises į šio draudimo išmokas, išmokų skyrimo, apskaičiavimo bei mokėjimo sąlygas, apibrėžia draudiminius bei nedraudiminius įvykius.“

Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 2 straipsnio „Nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas“ 1 dalyje yra nustatyta: „Nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas šio Įstatymo nustatytais atvejais kompensuoja dėl draudiminių įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo ar profesinių ligų) negautas pajamas šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims, o jų mirties dėl draudiminių įvykių atvejais – jų šeimos nariams.“

2. Ginčijamoje Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio „Draudimo išmokų mokėjimo terminai“ 5 dalyje yra nustatyta: „Vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus skiriama ne anksčiau kaip praėjus 3 mėnesių kreipimosi terminui nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos. Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipė, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipėsi per 3 metus nuo apdraustojos mirties dienos.“

Įstatymo 27 straipsnyje „Vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus“ (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija su 2011 m. lapkričio 10 d. pakeitimu) yra nustatyta:

„1. Apdraustajam mirus dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba ūmios profesinės ligos, pripažintų draudiminiais įvykiais, mirusiojo šeimai išmokama vienkartinė draudimo išmoka, lygi 100 dydžių einamųjų metų draudžiamųjų pajamų, galiojusių mirties dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba ūmios profesinės ligos mėnesį. Ši išmoka lygiomis dalimis išmokama kiekvienam mirusiojo šeimos nariui.

2. Mirusiojo šeimos nariais laikomi jo sutuoktinis, nepilnamečiai vaikai (įvaikiai), iki jiems sukaks 18 metų, taip pat nustatyta tvarka įregistruotose švietimo įstaigose pagal bendrojo ugdymo programą ar formaliojo profesinio mokymo programą besimokantys mokiniai ir pagal dieninių ar nuolatinų studijų programą studijuojantys studentai, – iki mokymosi ar studijų pagal šias programas baigimo, bet ne ilgiau, iki jiems sukaks 24 metai, mirusiojo vaikai (įvaikiai), vyresni kaip 18 metų, jeigu jie pripažinti neįgaliaisiais (iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidais) iki 18 metų, mirusiojo vaikai, gimę po jo mirties, tėvas (įtėvis) ir motina (įmotė).“

Šis Įstatymo straipsnis nėra šios konstitucinės justicijos bylos tyrimo dalykas.

Ginčijamą teisinį reguliavimą, nustatytą Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje, aiškinant kartu su nustatytoju Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija)

27 straipsnio 1 dalyje matyti, kad kiekvienam asmeniui, turinčiam teisę į vienkartinę draudimo išmoką, kai jis kreipėsi per Įstatyme nustatytą 3 mėnesių terminą, vienkartinė draudimo išmoka yra išmokama lygiomis dalimis. Jeigu asmuo kreipėsi suėjus 3 mėnesių terminui, tačiau per Įstatyme nustatytą 3 metų terminą, vienkartinė draudimo išmoka išmokama ne kiekvienam asmeniui, o tik tam, kuris kreipėsi pirmasis.

Taigi pagal ginčijamą Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą vienkartinė draudimo išmoka skiriama: 1) tokiam (tokiems) teisę gauti šią išmoką turinčiam (turintiems) asmeniui (asmenims), kuris (kurie) dėl jos skyrimo kreipėsi per 3 mėnesius nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos; 2) tokiam teisę gauti šią išmoką turinčiam asmeniui, kuris pirmasis per Įstatyme nustatytą 3 metų terminą nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti šią išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką.

Pažymėtina, kad Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje 3 mėnesių kreipimosi termino pradžia apibrėžta formuluote „nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos“, 3 metų kreipimosi termino pradžia – formuluote „nuo apdraustojo mirties dienos“.

Šias Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalies formuluotes aiškinant kartu darytina išvada, kad teisės į vienkartinę draudimo išmoką atsiradimo diena, nuo kurios skaičiuojamas 3 mėnesių kreipimosi dėl šios išmokos skyrimo terminas, yra ta diena, kai apdraustasis mirė dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba ūmios profesinės ligos, pripažintų draudiminiu įvykiu.

Vadinasi, Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje yra nustatyti dviejų rūšių terminai, kurių pradžia yra apdraustojo mirties diena.

3. Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 6 straipsnio „Draudiminiai įvykiai“ 6 dalyje *inter alia* yra nustatyta, kad sprendimus dėl išmokų nukentėjusiesiems skyrimo ir mokėjimo priima Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniai skyriai, vadovaudamiesi Vyriausybės nutarimu tvirtinamais Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatais.

4. Vyriausybė, vadovaudamasi Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymu, 2004 m. kovo 22 d. priėmė nutarimą Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatus.

4.1. Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtintų Nuostatų 103.5 punkte, kurio atitiktį Konstitucijai ir Įstatymui ginčija pareiškėjas, yra nustatyta: „Vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus skiriama ne anksčiau kaip praėjus 3 mėnesiams nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos. Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipia, ši

išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipiasi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos.“

Pagal šį ginčijamą teisinį reguliavimą vienkartinė draudimo išmoka skiriama: 1) tokiam (tokiems) teisę gauti šią išmoką turinčiam (turintiems) asmeniui (asmenims), kuris (kurie) dėl jos skyrimo kreipėsi per 3 mėnesius nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos; 2) tokiam teisę gauti šią išmoką turinčiam asmeniui, kuris pirmasis per Įstatyme nustatytą 3 metų terminą nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti šią išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką.

Taigi šiuo Nuostatų 103.5 punkte nustatytu teisiniu reguliavimu yra nustatyti tokie pat kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminai ir jų praleidimo teisinės pasekmės, kaip ir nustatytieji Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje.

4.2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos ir kitos nuostatos, įtvirtintos Nuostatuose, kurios skirtos Įstatymui (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) įgyvendinti:

– „Jeigu teisę į vienkartinę draudimo išmoką turi vienas asmuo, jam išmokama viso dydžio vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus“ (87 punktas);

– „Jeigu teisę į vienkartinę draudimo išmoką apdraustajam mirus turi 2 ir daugiau asmenų, išmoka dalijama iš jų skaičiaus ir lygiomis dalimis išmokama kiekvienam turinčiam teisę į ją asmeniui <...>“ (88 punktas);

– „Vienkartinė ir periodinė draudimo išmokos apdraustajam mirus mokamos pagal kiekvieno asmens, turinčio teisę gauti šias išmokas, atskirą prašymą. <...>“ (95 punktas).

4.3. Iš šio teisinio reguliavimo matyti, kad vienkartinė draudimo išmoka išmokama lygiomis dalimis kiekvienam turinčiam teisę ją gauti asmeniui pagal jo pateiktą prašymą.

5. Nuostatų 95 punkte yra nustatyta, kad vienkartinė draudimo išmoka mokama pagal kiekvieno asmens, turinčio teisę gauti šią išmoką, atskirą prašymą, o pagal Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2008 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. V-69 „Dėl Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose taisyklių 25 punktą asmens prašymas, pateiktas Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigai elektroniniu būdu ir pasirašytas elektroniniu parašu, prilyginamas prašymui raštu.

III

Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalies atitikties Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti *inter alia* Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalies atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjas, ginčydamas Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalies atitiktį Konstitucijos 52 straipsniui, teigia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad socialinės paramos gavimas būtų siejamas su tuo, kada buvo pateiktas prašymas skirti atitinkamos rūšies socialinę paramą, jeigu asmuo kreipėsi Įstatymo nustatytu terminu, bet tos pačios kategorijos asmenims kyla skirtingos teisinės pasekmės.

3. Konstitucijos 52 straipsnyje nustatyta: „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“

Įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos, reguliuodamas socialinės apsaugos, socialinės paramos santykius, turi plačią diskreciją (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. birželio 29 d., 2013 m. vasario 15 d., 2013 m. gegužės 16 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją įstatymu gali būti nustatytos ir kitokios, ne tik Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nurodytosios, pensijos ir socialinė parama.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 52 straipsnį, taip pat yra konstatavęs, jog negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad Konstitucijoje garantuotos asmens teisės į socialinę paramą atsiradimas būtų susietas su konstituciškai nepagrįstomis sąlygomis, kurių nors institucijų ar pareigūnų subjektyviais sprendimais arba kitomis atsitiktinėmis aplinkybėmis (Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutarimas).

Ši oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostata, kad Konstitucijoje garantuotos asmens teisės į socialinę paramą atsiradimo negalima susieti su konstituciškai nepagrįstomis sąlygomis, kurių nors institucijų ar pareigūnų subjektyviais sprendimais arba kitomis atsitiktinėmis aplinkybėmis, *mutatis mutandis* taikytina ir tada, kai įstatymų leidėjas nustato teisinį reguliavimą, kuriuo įtvirtinamos kitokios socialinės paramos rūšys nei *expressis verbis* įtvirtintosios Konstitucijos 52 straipsnyje.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, reguliuodamas santykius, susijusius su teisės gauti socialinę paramą įgyvendinimu, turi nustatyti protingus asmens kreipimosi dėl atitinkamos pašalpos skyrimo (mokėjimo) terminus ir jų atnaujinimo mechanizmą (Konstitucinio Teismo 2012 m. spalio 31 d. nutarimas).

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos

52 straipsnį, konstitucinį teisinės valstybės principą nustatyti asmens kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminą yra įstatymų leidėjo diskrecija. Kartu pažymėtina, kad nustatant terminą privalu paistyti konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* protingumo, teisingumo reikalavimų: terminas negali būti nei pernelyg trumpas – toks, per kurį asmuo nespėtų kreiptis dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo (mokėjimo), nei pernelyg ilgas – toks, per kurį, nesant objektyvių priežasčių, asmuo negalėtų nepagrįstai ilgą laiką įgyvendinti savo teisės gauti vienkartinę draudimo išmoką. Įstatymų leidėjas negali nustatyti ir tokio teisinio reguliavimo, kad asmenys, praleidę kreipimosi dėl socialinės paramos – vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminus, neturėtų galimybės esant objektyvioms aplinkybėms prašyti juos atnaujinti.

Kita vertus, Konstitucijos 28 straipsnyje nustatyta, kad, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. Šiame Konstitucijos straipsnyje yra nustatytas vienas esminių principų, kuris reiškia, kad žmogaus teisėtas elgesys nėra neribotas ir absoliučiai laisvas (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas). Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad teisės aktuose nustatytos ir taikomos priemonės *inter alia* nesudarytų prielaidų piktnaudžiauti teise (Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d., 2013 m. sausio 25 d. nutarimai).

4. Konstitucijos 38 straipsnyje įtvirtinta ne tik tai, kad tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti (6 dalis), bet ir *inter alia* tai, kad vaikų pareiga – gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą (7 dalis). Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarime konstatuota, kad tėvai turi moralinių priedermių ir pilnametystės sulaukusiems vaikams, kaip ir vaikai turi moralinių priedermių tėvams, kad anaipol ne visų moralinių priedermių vykdymas (ar jų vykdymas „visa apimtimi“) gali būti užtikrinamas teisės aktuose įtvirtinant analogiškas teises pareigas.

Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarime konstatuota: „Tėvų ir vaikų, net sulaukusių pilnametystės, santykiai daugeliu atžvilgių yra ypatingi, jų ryšiai – konstituciškai vertingi. Tėvai turi moralinių priedermių ir pilnametystės sulaukusiems vaikams, kaip ir vaikai turi moralinių priedermių tėvams (Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimas). Atitinkamos moralinės priedermės kyla ir kitiems šeimos nariams.“

Pagal Konstituciją teisinių santykių subjektai yra įpareigoti elgtis sąžiningai (Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d., 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimai).

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad moralinės priedermės šeimos nariams suponuoja pareigą šeimos narių atžvilgiu elgtis sąžiningai įgyvendinant įstatymo nustatytą teisę į socialinę paramą.

5. Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės

institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Pagal konstitucinį asmenų lygybės įstatymui principą reikalaujama, kad teisėje pagrindinės teisės ir pareigos būtų įtvirtintos visiems vienodai (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. kovo 2 d., 2011 m. gruodžio 22 d., 2012 m. kovo 29 d., 2012 m. birželio 4 d., 2013 m. gegužės 24 d. nutarimai). Šis principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d., 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. vasario 27 d., 2012 m. birželio 4 d., 2013 m. gegužės 24 d. nutarimai).

6. Konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas kartu yra konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeidimas (Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. liepos 3 d., 2012 m. gruodžio 14 d., 2013 m. vasario 22 d., 2013 m. balandžio 30 d., 2013 m. liepos 1 d., 2013 m. liepos 5 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja visų teisės aktų hierarchiją ir neleidžia poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti santykių, kurie turi būti reguliuojami tik įstatymu, taip pat poįstatyminiais teisės aktais nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatyme, nebūtų grindžiamas įstatymais (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d., 2009 m. birželio 22 d., 2013 m. lapkričio 6 d. nutarimai), nes antraip būtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų viršenybė prieš poįstatyminius teisės aktus (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugpjūčio 21 d., 2009 m. birželio 22 d., 2013 m. lapkričio 6 d. nutarimai).

7. Minėta, kad ginčijamoje Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje yra nustatyta: „Vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus skiriama ne anksčiau kaip praėjus 3 mėnesių kreipimosi terminui nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos. Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipė, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipėsi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos.“

Minėta ir tai, kad ir 3 mėnesių kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo termino, ir 3 metų kreipimosi dėl šios išmokos skyrimo termino pradžia yra ta pati diena – apdraustojo mirties diena.

Ginčijamoje Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje yra reglamentuojamos dvi situacijos: 1) vienkartinė draudimo išmoka skiriama ne anksčiau kaip praėjus 3 mėnesių kreipimosi terminui nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos; 2) kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipė, ji skiriama pirmajam prašymą pateikusiam

asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipėsi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos.

Šiose įstatymo nuostatose įtvirtinti kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminai turi skirtingą paskirtį: 3 mėnesių terminas yra skirtas prašymams dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo pateikti, jam nesuėjus negali būti priimamas sprendimas dėl minėtos išmokos skyrimo; 3 metų terminas yra skirtas prašymams skirti vienkartinę draudimo išmoką pateikti, jeigu per minėtą 3 mėnesių terminą nebuvo pateikta nė vieno tokio prašymo.

8. Vertinant, ar Konstitucijos 52 straipsniui neprieštarauja Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytas 3 mėnesių kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminas, pažymėtina, kad, kaip minėta, nustatant šį terminą privalu paisyti konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* protingumo, teisingumo reikalavimų: terminas negali būti nei pernelyg trumpas – toks, per kurį asmuo nespėtų kreiptis dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo (mokėjimo), nei pernelyg ilgas – toks, per kurį, nesant objektyvių priežasčių, asmuo negalėtų nepagrįstai ilgą laiką įgyvendinti savo teisės gauti vienkartinę draudimo išmoką.

Minėta, kad pagal Įstatymą teisę gauti vienkartinę draudimo išmoką turi mirusiojo šeimos nariai. Taigi šie asmenys yra tarpusavyje susiję. Minėta ir tai, kad prašymai *inter alia* skirti vienkartinę draudimo išmoką teikiami Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigai, kad asmens prašymas, pateiktas elektroniniu būdu ir pasirašytas elektroniniu parašu, prilyginamas prašymui raštu.

Konstatuotina, jog nėra konstitucinių argumentų teigti, kad 3 mėnesių kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminas teisei į šią išmoką įgyvendinti yra konstituciškai nepagrįstas (neprotingas).

9. Kitaip vertintinas ginčijamas Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo įtvirtinta teisė 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos kreiptis dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo, jeigu nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, per 3 mėnesių terminą nesikreipė dėl jos skyrimo.

Minėta, kad Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje nustatytas 3 metų kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminas skirtas prašymams skirti vienkartinę draudimo išmoką pateikti, jeigu per 3 mėnesių terminą nebuvo pateikta nė vieno tokio prašymo.

Minėta ir tai, kad pagal šį teisinį reguliavimą vienkartinė draudimo išmoka skiriama tokiam teisei ją gauti turinčiam asmeniui, kuris pirmasis per Įstatyme nustatytą 3 metų terminą nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti šią išmoką. Vadinasi, ši išmoka neskiriama tokiam asmeniui, kuris ne pirmasis per Įstatyme nustatytą 3 metų terminą nuo

apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką.

Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu konkrečios asmens teisės įgyvendinimas yra padarytas priklausomas nuo kito asmens tokios pat teisės įgyvendinimo – jeigu šis asmuo ją įgyvendina anksčiau, tuomet kitas asmuo negali jos įgyvendinti, nors ir kreipėsi Įstatyme nustatytu terminu, t. y. per 3 metus. Taigi, nepaisant to, kad asmuo nepraleido Įstatyme nustatyto termino, kuriam suėjus netenkama teisės į vienkartinę draudimo išmoką, jis neturi teisės gauti šios išmokos. Vadinasi, asmens teisės į vienkartinę draudimo išmoką atsiradimas yra susietas ne su objektyviomis sąlygomis, kurias turi atitikti asmuo, turintis teisę gauti vienkartinę draudimo išmoką, ir veiksmais, kuriuos jis turi Įstatyme nustatytu laiku atlikti, o su atsitiktine aplinkybe, dėl kurios jis praranda teisę į minėtą išmoką.

Minėta, jog pagal Konstitucijos 52 straipsnį negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad Konstitucijoje garantuotos asmens teisės į socialinę paramą atsiradimas būtų susietas su konstituciškai nepagrįstomis sąlygomis, kurių nors institucijų ar pareigūnų subjektyviais sprendimais arba kitomis atsitiktinėmis aplinkybėmis.

Vadinasi, Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu, pagal kurį vienkartinė draudimo išmoka skiriama tik tokiam teisei ją gauti turinčiam asmeniui, kuris pirmasis per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti šią išmoką, ir neskiriama tokiam asmeniui, kuris ne pirmasis per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką, yra nesilaikoma iš Konstitucijos 52 straipsnio kylančio reikalavimo asmens teisės į socialinę paramą atsiradimo nesieti su atsitiktinėmis aplinkybėmis.

Pagal Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, kurio atitiktį *inter alia* Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai ginčija pareiškėjas, asmens, kuris pirmasis pateikė prašymą praleidęs 3 mėnesių terminą, kai per šį terminą nebuvo nė vieno prašymą pateikusio asmens, ir kitų asmenų, kurie vėliau už pirmąjį pateikė prašymą praleidę 3 mėnesių terminą, padėtis yra tapati tuo požiūriu, kad ir vienas, ir kiti prašymą pateikė nepraleidę Įstatyme nustatyto 3 metų termino, bet visi praleido 3 mėnesių terminą, tačiau pagal Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą jie yra traktuojami skirtingai.

Minėta, kad Konstitucijoje įtvirtintas asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas.

Konstatuotina, kad Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje nustatyto teisiniu reguliavimu, pagal kurį vienkartinė draudimo išmoka skiriama tik tokiam teisei gauti šią išmoką turinčiam asmeniui, kuris pirmasis per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką, ir neskiriama tokiam asmeniui, kuris ne pirmasis per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką, yra pažeidžiamas Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas asmenų lygybės principas.

Minėta, kad konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas kartu yra konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeidimas.

Šiame nutarime konstatavus, kad Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje nustatyto teisiniu reguliavimu, pagal kurį vienkartinė draudimo išmoka skiriama tik tokiam teisei gauti šią išmoką turinčiam asmeniui, kuris pirmasis per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką, ir neskiriama tokiam asmeniui, kuris ne pirmasis per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti vienkartinę draudimo išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką, pažeidžiama Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalis, konstatuotina ir tai, kad šiuo teisiniu reguliavimu pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas.

10. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalies antroji nuostata „Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipė, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipėsi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos“ prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti ir kitokį nei 3 mėnesių kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminą, tačiau jis, kaip minėta, negali būti toks, kad, nesant objektyvių priežasčių, asmuo negalėtų nepagrįstai ilgą laiką įgyvendinti savo teisės gauti vienkartinę draudimo išmoką. Kartu taip pat pažymėtina, jog, atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, moralinės priedermės šeimos nariams suponuoja pareigą, įgyvendinant įstatyme nustatytą teisę į socialinę paramą – vienkartinę draudimo išmoką, šeimos narių atžvilgiu elgtis sąžiningai, kad Konstitucijoje draudžiama įgyvendinant savo teises varžyti kitų žmonių teises, kad teisės aktuose nustatytos ir taikomos priemonės turi nesudaryti

prielaidų piktnaudžiauti teise, teisę į socialinę paramą įgyvendinantis šeimos narys turi pareigą informuoti valstybės įgaliotą instituciją apie jam žinomus kitus šeimos narius, turinčius minėtą teisę, ir negali tikėtis didesnės naudos dėl to, kad kiti asmenys dėl objektyvių aplinkybių negalėjo nustatytais terminais įgyvendinti savo teisės.

IV

Dėl Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 103.5 punkto atitikties Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai.

1. Minėta, kad pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti *inter alia* Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 103.5 punkto atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai.

2. Minėta, kad pareiškėjas prašo ištirti Nuostatų 103.5 punkto atitiktį *inter alia* Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Minėta, kad pagal Nuostatų 103.5 punkte įtvirtintą teisinį reguliavimą nustatyti kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminai ir jų praleidimo teisinės pasekmės yra analogiškai nustatytiems Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje.

Konstatavus, jog Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalies antroji nuostata „Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipė, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipėsi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos“ prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina, kad ir Nuostatų 103.5 punkto antroji nuostata „Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipia, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipiasi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos“ prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 103.5 punkto antroji nuostata „Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipia, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipiasi per 3 metus nuo

apdraustojo mirties dienos“ prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

4. Minėta, kad pareiškėjas prašo ištirti Nuostatų 103.5 punkto atitiktį *inter alia* Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai.

Minėta, kad Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtintų Nuostatų 103.5 punkte yra nustatyta: „Vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus skiriama ne anksčiau kaip praėjus 3 mėnesiams nuo teisės į šią išmoką atsiradimo dienos. Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipia, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipiasi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos.“

Minėta, kad Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta: „Apdraustajam mirus dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba ūmios profesinės ligos, pripažintų draudiminius įvykius, mirusiojo šeimai išmokama vienkartinė draudimo išmoka, lygi 100 dydžių einamųjų metų draudžiamųjų pajamų, galiojusių mirties dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba ūmios profesinės ligos mėnesį. Ši išmoka lygiomis dalimis išmokama kiekvienam mirusiojo šeimos nariui.“

Minėta, kad pagal Nuostatų 103.5 punkte nustatytą teisinį reguliavimą vienkartinė draudimo išmoka neskiriama tokiam asmeniui, kuris ne pirmasis per Įstatyme nustatytą 3 metų terminą nuo apdraustojo mirties dienos pateikė prašymą skirti šią išmoką, jeigu jis kreipėsi po 3 mėnesių, kai per šį terminą nebuvo pateikta nė vieno prašymo skirti minėtą išmoką.

Minėta, kad pagal Nuostatų 103.5 punkte įtvirtintą teisinį reguliavimą nustatyti kreipimosi dėl vienkartinės draudimo išmokos skyrimo terminai ir jų praleidimo teisinės pasekmės yra analogiški nustatytiesiems Įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 25 straipsnio 5 dalyje.

Taigi ginčijamas Nuostatų 103.5 punkte nustatytas teisinis reguliavimas yra skirtas įgyvendinti Įstatymo 25 straipsnio 5 daliai, o ne, kaip nurodo pareiškėjas, 27 straipsnio 1 daliai, kurioje *inter alia* nustatyta, kad vienkartinė draudimo išmoka lygiomis dalimis išmokama kiekvienam mirusiojo šeimos nariui. Įstatymo 27 straipsnio 1 daliai įgyvendinti yra skirti Nuostatų 87, 88 punktai, kuriuose, kaip minėta, nustatyta, kad vienkartinė draudimo išmoka išmokama lygiomis dalimis kiekvienam turinčiam teisę į ją asmeniui pagal jo pateiktą prašymą.

Taigi Nuostatų 103.5 punkte reguliuojami kitokio pobūdžio santykiai nei tie, kurie reguliuojami Įstatymo 27 straipsnio 1 dalyje, kuriai įgyvendinti skirti Nuostatų 87, 88 punktai.

Vadinasi, Nuostatų 103.5 punkte nustatytu teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiama Įstatymo 27 straipsnio 1 dalis.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 103.5 punktas neprieštarauja Įstatymo

(2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija; Žin., 2003, Nr. 114-5114) 25 straipsnio 5 dalies antroji nuostata „Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipė, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipėsi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 44-1448) patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 103.5 punkto antroji nuostata „Kai per šį terminą nė vienas iš asmenų, turinčių teisę į šią išmoką, nesikreipia, ši išmoka skiriama pirmajam prašymą pateikusiam asmeniui, turinčiam teisę į šią išmoką, jeigu jis kreipiasi per 3 metus nuo apdraustojo mirties dienos“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 44-1448) patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 103.5 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija) 27 straipsnio 1 daliai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Ramutė Ruškytė

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis

Dainius Žalimas